

THIMÁR ATTILA

Tündérek kincse – Vörösmarty

THIMÁR ATTILA (1969) Budapest

Nehéz volna eldönteni, hogy melyik állítás erősebben igaz: Vörösmarty Mihály a tündérek kincse, vagy Vörösmarty Mihály kincse a tündérek. Az viszont megcáfolhatatlan állítás, hogy a magyar romantikának a fantáziát, a képzelőerő által teremtett világokat felszabadító áramában Vörösmarty „tündérezései”, a magyar tündérvilág megteremtése, illetve népi elemeinek a magasirodalomba emelése olyan világirodalmi értékű tett volt, amelyhez hasonlót a fikciós világok kiépítésének gazdagságában csak J. R. R. Tolkiennél láthattunk a 20. század közepén. Sőt, azt is meg merem kockáztatni, hogy ha nem lettek volna nyelvi akadályok – a magyar nyelv nehezen fordítható teljes értékűen más nyelvekre –, akkor Vörösmarty 19. századi alkotásai tettek volna akkora hatást, mint egy századdal későbbi angol kollégájának művei. Így akkor a hollywoodi filmekben Sean Bean Zalánt játszana, Viggo Mortensen Csongort, Liv Tyler Tündét, Hugo Weaving Hadúrt, Christopher Lee Rom istent. Voltaképpen nem sokon múlt.

Ezzel a szokatlannak tűnő összehasonlítással a mai olvasók számára megfelelően hatásosan lehet megmutatni Vörösmarty világirodalmi jelentőségét, amelyet nem tudunk kellőképpen értékelni. Igaz, hogy van negyedkönyvtárnyi szakirodalmunk romantikus szerzőnkéről, s igaz az is, hogy minden szilveszterkor meghallgatjuk leghíresebb versét a rádióban, művei kritikai kiadásban olvashatók, amelyben a legapróbb kéziratok változtatásokat is jegyzik az irodalomtörténész kollégák, sőt, irodalomtörténet-írásunk atyja, Toldy Ferenc Vörösmartyban látta irodalmunk csúcspontját, mégsem fogadtuk be igazán mi, olvasók. Sok oka van ennek, amelyek közül az első talán különös életére vezethető vissza, de rögtön magyarázza a korszak is, amelyben pályáját befutotta, az egymásra torló költőgenerációk versenye, és minden bizonnyal a későbbi recepció sokszor nem kellően árnyalt irodalomképe is.

Vörösmarty irodalmi hagyományunkban kicsit különc maradt, leginkább talán azért, mert irodalomszemléletünket túlságosan nagy mértékben meghatározza egy főként Petőfi, kisebb részben Arany János által kialakított irodalomkép. Ebben akár a realizmus jelei, akár a megszólalásmód egyszerűségének kívánalma, akár az irodalom szerepének némiképpen didaktikus meghatározása nem voltak összeegyeztethetők Vörösmarty írásművészetével. S így, noha ő volt az 1830-as évek nemzeti költője, a kiegyezés korára már csak tisztelt és méltatott, de csak kevesek által olvasott szerző lett. Nem a korszak haladt túl rajta, hanem irodalmi befogadási szokásaink változtak meg, s tolták hátrébb köteteit a könyvespolcokon. Az egyes lírai, epikai és drámai művek ma is ugyanolyan frissek, mint egykor.

A problémát manapság az jelenti, s elsősorban a fiatalok, diákok körében, hogy Vörösmarty nyelve túl réginek tűnik számukra, tele olyan szóval és szintaktikai megoldással, amelyet már nem használunk. Elsősorban nyelvileg nehéz befogadniuk a szövegeket, abba kell nagy energiákat fektessenek, és ezért alakult úgy, hogy manapság közepes idegrángást kap, aki érettségi tételként Vörösmartyt húzza. Visszatérve viszont a bevezetesként előadott gondolatokra, a mai fiatalok számára nagyon érdekes, ingergazdag az életmű, tele olyan kérdésekkel, témákkal, amelyek telibe találják a tizenéveseket, ha ismernék azt.

A teendő tehát viszonylag egyszerű, valamilyen módon közel kell hozni hozzájuk a szerzőt és műveit. Vörösmarty újra- és újraolvasása és ezzel kapcsolatosan újraértékelése folyamatosan zajlik. Ezekből az elsősorban szakmai eredményekből minél többet kellene eljuttatni a fiatal olvasókhoz, hogy Vörösmarty lekerüljön arról a talapzatról, ahová mint a *Szózat* költőjét a kultúrpolitika sok évtizeddel ezelőtt állította, s ahonnan azóta sem tud lekászálódni. Szerencsétlenségére rajta is beteljesedett az „élő szobor” metaforája.

A rendszeres újraolvasások több konferenciát is eredményeztek az utóbbi időben, legutóbb éppen idén márciusban az ELTE Bölcsészettudományi Karán, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság

szervezésében. E konferencia terméséből válogattunk négy tanulmányt, hogy bemutassuk, milyen sokféleképpen lehet közelíteni romantikus irodalmunk e kiemelkedő életművéhez.

Szilágyi Márton egy alkalmi vers filológiai tanulságaiból kiindulva végez komolyabb mikro-történeti vizsgálatot a reformkori hétköznapi élet egy fontos területe, a kéményseprés és Vörösmarty pályája (ezen belül Dunaföldvár) összefüggéseit megfigyelve. Vaderna Gábor Vörösmarty és Petőfi összetett, mondhatni, sorsszerű emberi és poétikai kapcsolatának összefüggéseit vizsgálja az eseménytörténet, a poétikatörténet és az irodalomtörténeti hagyomány fényében. Balogh Piroska két rövidprózai alkotást (álomelbeszélést) elemez a magyar irodalomtörténet álomleírás hagyománya irányából. Devescovi Balázs pedig *A vén cigány* néhány sorának alapos ökokritikai és ezen keresztül társadalomtörténeti elemzését vezeti elénk. Mindegyik tanulmány más-más kiindulóponttól és eltérő utakon jut el a Vörösmarty-szövegekhez, de éppen e sokféleség tudja megmutatni, milyen sokrétűen és hatékonyan tud közelíteni az irodalomtudomány még az olyan életművekhez is, amelyek már régóta gazdagítják irodalmi kincsestárunkat.

A tündérek kincse Vörösmartynál rejtezik, ez minden bizonnyal igaz. Valószínűleg az is, hogy ha mi közelebb kerülünk a nagy költőhöz, akkor a kincset is gyorsabban megtaláljuk.

